

BEKJENNELSESSKRIFTER

Den Evangelisk Lutherske Frikirkes bekjennelsesskrifter består av følgende fem dokumenter:

1 Den apostoliske trosbekjennelse	-----	2
2 Den nikenske trosbekjennelse	-----	3
3 Den athanasianske trosbekjennelse	-----	4
4 Den augsburgske konfesjon	-----	6
5 Luthers lille katekisme	-----	24

Bekjennelsesskriftene kan ikke endres.

1 Den apostoliske trosbekjennelse

Jeg tror på Gud Fader, den allmektige, himmelens og jordens skaper.

Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til dødsriket, sto opp fra de døde tredje dag, fór opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.

Jeg tror på Den hellige ånd, en hellig, allmenn kirke, de helliges samfunn, syndenes forlatelse, legemets oppstandelse og det evige liv.

Amen.

2 Den nikeske trosbekjennelse

Jeg tror på *en* Gud, den allmektige Fader, Skaperen av himmel og jord, av alt synlig og usynlig.

Og på *en* Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, født av Faderen før alle tider, Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen, ved hvem alt er skapt. For oss mennesker og til vår frelse steg han ned fra himmelen og ble kjød ved Den hellige ånd av jomfru Maria, og er blitt menneske. For oss ble han også korsfestet under Pontius Pilatus, led og ble gravlagt, og på den tredje dag sto han opp etter Skriftene, fór opp til himmelen, sitter ved Faderens høyre hånd, skal komme igjen i herlighet for å dømme levende og døde, og hans rike skal ingen ende ha.

Og på Den hellige ånd, som er Herre og som gjør levende, som går ut fra Faderen (*og Sønnen*)¹, som tilbes og æres sammen med Faderen og Sønnen, og som har talt gjennom profetene. Og *en* hellig, allmenn og apostolisk kirke. Jeg bekjenner *en* dåp til syndenes forlatelse, og venter på de dødes oppstandelse og et liv i den kommende verden.

Amen.

1 Anbefales sløyfet, særlig ved økumeniske gudstjenester.

3 Den athanasianske trosbekjennelse

1. Enhver som vil bli salig, må fremfor alle ting holde fast på den felles kristne tro.
2. Enhver som ikke bevarer denne hel og uforfalsket, vil uten tvil gå evig fortapt.
3. Og dette er den felles kristne tro, at vi ærer én Gud i Treenigheten og Treenigheten i enheten,
4. i det vi verken blander sammen personene eller deler vesenet.
5. For én person er Faderens, en annen Sønnens, en annen Den hellige ånds.
6. Men Faderens og Sønnens og Den hellige ånds guddom er én, herligheten er like stor, majesteteten like evig.
7. Slik som Faderen er, slik er Sønnen, slik er også Den hellige ånd.
8. Uskapt er Faderen, uskapt er Sønnen, uskapt er Den hellige ånd.
9. Umålelig er Faderen, umålelig er Sønnen, umålelig er Den hellige ånd.
10. Ewig er Faderen, ewig er Sønnen, ewig er Den hellige ånd.
11. Og likevel er det ikke tre evige, men én ewig,
12. likesom det ikke er tre uskapt, heller ikke tre umålelige, men én uskapt, og én umålelig.
13. På samme måte er Faderen allmektig, Sønnen allmektig, Den hellige ånd allmektig,
14. og likevel er det ikke tre allmektige, men én allmektig.
15. Slik er Faderen Gud, Sønnen Gud, Den hellige ånd Gud,
16. og likevel er det ikke tre guder, men én Gud.
17. Slik er Faderen Herre, Sønnen Herre, Den hellige ånd Herre,
18. og likevel er det ikke tre herrer, men én Herre.
19. For likesom den kristelige sannhet tvinger oss til å bekjenne hver person for seg som Gud og Herre, slik forbyr den felles kristne tro oss å si at det er tre guder eller herrer.
20. Faderen er ikke virket av noen, heller ikke skapt, heller ikke født.
21. Sønnen er av Faderen alene, ikke virket, heller ikke skapt, men født.
22. Den hellige ånd er av Faderen og Sønnen, ikke virket, heller ikke skapt, heller ikke født, men han går ut fra dem.

23. Altså er det én Fader, ikke tre fedre, én Sønn, ikke tre sønner, én Hellig Ånd, ikke tre helligånder.
24. Og i denne Treenighet er ikke noe tidligere eller senere, ikke noe større eller mindre,
25. men alle tre personer er seg imellom like evige og jevnbyrdige, så at på alle måter, slik som det allerede er sagt ovenfor, både Treenigheten må æres i enheten og enheten i Treenigheten.
26. Den som altså vil bli salig, må tenke slik om Treenigheten.
27. Men til evig salighet er det også nødvendig at han tror ærlig at vår Herre Jesus Kristus ble menneske.
28. Det er altså den rette tro, at vi tror og bekjenner at vår Herre Jesus Kristus, Guds Sønn, er Gud og menneske:
29. Han er Gud av Faderens vesen, født før alle tider, og han er menneske av sin mors vesen, født i tiden,
30. fullkommen Gud, fullkomment menneske, bestående av fornuftig sjel og menneskelig kjød,
31. lik med Faderen etter sin guddom, ringere enn Faderen etter sin manndom.
32. Men enda han er Gud og menneske, er han likevel ikke to, men én Kristus,
33. én, ikke ved en forvandling av guddommen til kjød, men ved manndommens opptakelse i Gud,
34. i det hele én ikke ved en sammenblanding av vesen, men ved personens enhet.
35. For likesom den fornuftige sjel og kjødet er ett menneske, således er Gud og menneske én Kristus,
36. som led for vår frelse, fór ned til dødsriket, sto opp fra de døde tredje dag,
37. fór opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faderens høyre hånd, skal komme derfra for å dømme levende og døde.
38. Og når han kommer, må alle mennesker stå opp igjen med sine legemer og gjøre regnskap for sine gjerninger.
39. Og de som har gjort godt, skal gå inn til det evige liv, men de som har gjort ondt, til den evige ild.
40. Dette er den felles kristne tro. Den som ikke oppriktig og fast har denne tro, kan ikke bli salig.

4 Den augsburgske konfesjon

De viktigste trosartikler

I. Om Gud

Våre menigheter lærer samstemmig at avgjørelsen på det nicænske kirkemøtet om det guddommelige vesens enhet og om de tre personer er rett, og at man må tro det uten noen tvil, nemlig at det er ett guddommelig vesen, som både kalles og er Gud, evig, ulegemlig, udelelig, med umåtelig makt, visdom og godhet, skaper og opprettholder av alle ting, de synlige og de usynlige, og at det likevel er tre personer, av samme vesen og makt og like evige, Fader, Sønn og Hellig Ånd. Ordet "person" nytter de i den samme betydning som kirkefedrene har gjort i denne saken, således at det ikke nevner en del av eller en egenskap hos noe annet, men det som er til i seg selv.

De forkaster alle vranglærer som er oppkommet mot denne artikkel, som f.eks. manikeerne, som hevder at det er to opprinnelige makter, en god og en ond, like ens valentinianerne, arianerne, eunomianerne, muhammedanerne og alle av liknende slag. De forkaster også samosatenerne, de gamle og de nye som, enda de påstår at der bare er én person, på utspekulert og ugudelig vis farer med talekunster om Ordet og Den hellige ånd, og sier at de ikke er særskilte personer, men at "Ordet" betyr det talte ordet og at "Ånden" er en skapt bevegelse i tingene.

II. Om arvesynden

Like ens lærer de at alle mennesker som er forplantet på naturlig vis, etter Adams fall blir født med synd, det vil si uten frykt for Gud, uten tillit til Gud og med begjær, og at denne arvelige sykdom og brist virkelig er synd, som forkaster og også nå fører med seg den evige død for dem som ikke blir gjenfødt ved dåpen og Den hellige ånd.

De forkaster pelagianerne og andre, som nekter at den arvelige brist er synd, og som for å gjøre herligheten i Kristi fortjeneste og velgjerninger mindre påstår at mennesket kan bli rettfærdiggjort overfor Gud ved de krefter som ligger i fornuften selv.

III. Om Guds Sønn

Like ens lærer de at Ordet, det er Guds Sønn, har tatt på seg menneskelig natur i den velsignede jomfru Marias liv slik at de to naturer, den guddommelige og den menneskelige, er uatskillelig sammenbundet i personens enhet, én Kristus, sann Gud og sant menneske, født av jomfru Maria, som i sannhet har lidet, er korsfestet, død og begravet, for at han skulle forlike Faderen med oss og være et offer, ikke bare for arveskylden, men også for alle menneskers gjerningssynder, Han, den samme, fór ned til dødsriket og sto i sannhet opp igjen tredje dag, deretter fór han opp til himmelen for å sitte ved Faderens høyre hånd og alltid styre og råde over alle skapninger og gjøre dem hellige som tror på ham, ved å sende Den hellige ånd i deres hjerter, han som rettleder, trøster og levendegjør dem og forsvarer dem mot djevelen og syndens makt. Den samme Kristus skal komme igjen for alles øyne for å dømme levende og døde osv., i samsvar med den apostoliske trosbekjennelse.

IV. Om rettfærdiggjørelsen

Like ens lærer de at menneskene ikke kan bli rettfærdiggjort overfor Gud ved egne krefter, fortjenester eller gjerninger, men at de blir rettfærdiggjort uten vederlag for Kristi skyld ved troen, når de tror at de blir tatt til nåde og at syndene blir forlatt for Kristi skyld, han som ved sin død har gjort fyllest for våre synder. Denne tro tilregner Gud som rettfærdighet for seg, Rom 3 og 4.

V. Om det kirkelige embete

For at vi skal komme til denne tro, er det innstiftet en tjeneste med å lære evangeliet og meddele sakramentene. For ved Ordet og sakramentene som midler blir Den hellige ånd gitt, han som virker troen, hvor og når Gud vil, i dem som hører evangeliet, nemlig at Gud, ikke for våre fortjenesters skyld, men for Kristi skyld, rettferdiggjør dem som tror at de blir tatt til nåde for Kristi skyld. Gal 3,14: "så vi ved troen skulle få Ånden som det var gitt løfte om". De forkaster gjendøperne og andre, som mener at Den hellige ånd kommer til menneskene uten det ytre ordet, ved deres egne forberedelser og gjerninger.

VI. Om den nye lydighet

Like ens lærer de at denne tro bør bære gode frukter, og at en må gjøre de gode gjerninger som er pålagt av Gud, fordi Gud vil det, ikke for at vi skal stole på at vi ved disse gjerningene skal fortjene rettferdiggjørelse overfor Gud. For syndsforlatelsen og rettferdiggjørelsen blir grepet ved troen, således som Kristi røst også vitner om det: "Når dere har gjort alt som er pålagt dere, skal dere si: Vi er unyttige tjenere." Det samme lærer også de gamle kirkelige forfattere. Ambrosius sier nemlig: "Dette er fastsatt av Gud, at den som tror på Kristus, er frelst uten gjerning, ved troen alene, idet han uten vederlag tar imot syndsforlatelsen."

VII. Om kirken

Like ens lærer de at det alltid vil forbli én hellig kirke. Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett. Og til sann enhet i kirken er det nok å være enig om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene. Men det er ikke nødvendig at det alle steder er ensartede menneskelige overleveringer eller skikker eller seremonier som er fastsatt av mennesker. Som Paulus sier: "én tro, én dåp, én Gud og alles Far" osv.

VIII. Hva er kirken

Selv om kirken i egentlig mening er forsamlingen av de hellige og sant troende, er det likevel, da mange hyklere og onde er blandet inn i den i dette livet, tillatt å bruke sakramenter som er forvaltet av onde, i samsvar med Kristi ord: "På Mose stol sitter de skriftlærde og fariseerne" osv. Både sakramentene og Ordet er virksomme på grunn av Kristi innstiftelse og befaling, selv om de meddeles av onde.

De forkaster donatistene og liknende, som nektet at det var tillatt å benytte de ondes tjeneste i kirken, og mente at de ondes tjeneste var unyttig og uten virkning.

IX. Om dåpen

Om dåpen lærer de at den er nødvendig til frelse, og at Guds nåde blir budt fram ved dåpen, og at barna bør døpes, de som blir mottatt i Guds nåde, når de ved dåpen er overgitt til Gud. De forkaster gjendøperne som forkaster barnedåpen og påstår at barna blir salige uten dåp.

X. Om Herrens nattverd

Om Herrens nattverd lærer de at Kristi legeme og blod i sannhet er til stede og blir utdelt til dem som er med og eter i Herrens nattverd. Og de misliker dem som lærer annerledes.

XI. Om skriftemålet

Om skriftemålet lærer de at en bør holde på den private avløsningen i menighetene, selv om det ikke er nødvendig å regne opp alle misgjerningene i skriftemålet. For det er umulig ettersom det står i salmen: "Hvem kjenner sine egne feiltrinn?" (Salme 19,13)

XII. Om boten

Om boten lærer de at de som har falt etter dåpen, kan få tilgivelse for syndene når som helst, når de omvender seg, og at kirken bør gi avløsning til dem som således vender tilbake til boten. Men boten er egentlig sammensatt av disse to delene: den ene er angeren eller den redsel som jages inn i samvittigheten når synden blir kjent, den andre er troen, som avles av evangeliet eller avløsningen, og som stoler på at syndene forlates for Kristi skyld, og trøster samvittigheten og frir den fra redselen. Deretter bør det følge gode gjerninger, som er botens frukter.

XIII. Om bruken av sakramentene

Om bruken av sakramentene lærer de at sakramentene ikke bare er innstiftet for at de skal være bekjennelsestegn mellom mennesker, men mer for at de skal være tegn og vitnesbyrd om Guds vilje mot oss, fremsatt for å vekke og styrke troen hos dem som bruker dem. Derfor bør sakramentene brukes slik at troen slutter seg til, den som stoler på de løftene som blir gitt og fremvist ved sakramentene.

XIV. Om kirkeordningen

Om kirkeordningen lærer de at i kirken bør ingen lære offentlig eller forvalte sakramentene uten at han er rettelig kallet.

XV. Om kirkeskikkene

Om kirkeskikkene lærer de at man bør holde på de skikkene som man kan holde på uten synd, og som tjener til ro og god orden i kirken, som f.eks. visse helligdager, fester og liknende.

Når det gjelder slike ting, blir folk likevel påmint om at samvittigheten ikke skal tynges, som om en slik dyrkelse var nødvendig til frelse.

Dertil blir de påmint om at de menneskelige overleveringer som er innstiftet for å tekkes Gud, fortjene nåden og gjøre fyllest for syndene, strider mot evangeliet og læren om troen. Derfor er løfter og overleveringer om mat og dager osv., som er innstiftet for at vi skal fortjene nåden og gjøre fyllest for syndene med dem, unyttige og i strid med evangeliet.

XVI. Om de borgerlige ting

Om de borgerlige ting lærer de at lovlige borgerlige ordninger er Guds gode gjerninger, at det er tillatt for kristne å styre embeter, lede rettslige etterforskninger, dømme i saker etter keiserlige og andre gjeldende lover, felle dødsdommer etter retten, føre krig etter retten, gjøre hærtjenneste, gjøre forretninger etter loven, ha eiendom, gjøre ed når øvrigheten krever det, og ta kone eller mann til ekte.

De forkaster gjendøperne som forbyr disse borgerlige pliktene for kristne.

De forkaster også dem som ikke setter den evangeliske fullkommenhet i frykt for Gud og i tro, men i å gå ifra de borgerlige pliktene, for evangeliet lærer en evig rettferdighet i hjertet. Likevel gjør det ikke til intet samfunnet eller hjemmet, men krever i høyeste grad at man skal ta vare på dem som Guds ordninger og vise kjærlighet i slike ordninger. Altså er det tvingende grunn til at de kristne bør lyde øvrighetene og lovene sine, bare ikke når de gir påbud om å synde, for da bør de lyde Gud mer enn mennesker. Apg 5.

XVII. Om Kristi gjenkomst til dom

Like ens lærer de at Kristus ved verdens ende skal vise seg for å dømme, og at han skal vekke opp alle døde. De fromme og utvalgte skal han gi evig liv og evige gleder, men de ugudelige mennesker og djevlene skal han fordømme til å pine uten ende.

De forkaster gjendøperne, som mener at det skal være en ende på de fordømte menneskers og djevlers straffer.

De forkaster også andre som nå sprer jødiske meninger om at før de døde står opp, skal de fromme tilegne seg herredømmet over verden, etter at de ugudelige alle steder er slått ned.

XVIII. Om den frie vilje

Om den frie vilje lærer de at den menneskelige vilje har en viss frihet til å skape en borgerlig rettferdighet og velge ting som er underlagt fornuften. Men uten Den hellige ånd har den ikke kraft til å skape Guds rettferdighet eller den åndelige rettferdighet, for det naturlige menneske forstår ikke det som hører Guds Ånd til, men den blir til i hjertene, når Den hellige ånd blir tatt imot ved Ordet. Dette sier Augustin med de samme ord i 3. boka av *Hypognosticon* : “Vi innrømmer at det hos alle mennesker finnes en fri vilje, som saktens har en fornuftig dømmekraft, ikke slik at den er dugelig til uten Gud å begynne på, eller iallfall ikke å fullføre noe i de ting som angår Gud, men bare i de gjerninger som hører det nærværende liv til, de gode like så vel som de onde. Med “gode” mener jeg det som kommer fra det gode i naturen, som f.eks. å ville arbeide på marken, å ville ete og drikke, å ville ha en venn, å ville ha klær, å ville bygge et hus, å ville ta en kone til ekte, ale opp husdyr, lære seg ferdighet i forskjellige gode ting, eller å ville hva det så er av godt som hører dette livet til. Alt dette står seg ikke uten guddommelig styrelse, tvert imot, av ham og ved ham er det og har det begynt å være. Men med “onde” mener jeg å ville dyrke en avgud, å ville begå et mord osv.”

XIX. Om syndens opphav

Om syndens opphav lærer de at selv om Gud skaper og holder oppe naturen, så har likevel synden sitt opphav i de ondes, dvs. djevlels og de ugudeliges vilje, som når Gud ikke hjelper, vender seg bort fra Gud, således som Kristus sier, Joh 8,44: “Når han lyver, taler han ut fra sitt eget”.

XX. Om troen og de gode gjerninger

Med urette blir våre beskyldt for at de forbyr gode gjerninger. For de skrifter som foreligger av dem om de ti bud, og andre med liknende innhold, viser at de har lært gagnlig om alle livsforhold og plikter, hvilke livsforhold og hvilke gjerninger som tekkes Gud i hvert kall. Om disse ting lærte predikantene tidligere lite. De fremholdt bare barnslige og unødvendige gjerninger, som f.eks. visse helligdager, visse faster, brorskap, valfarter, helgendyrkelses, rosenkranser, munkevesen og liknende. Men etter at de er blitt påmint, lærer motstanderne våre seg nå av med dette og preker ikke om disse unyttige gjerningene i samme grad som før. De begynner til og med å nevne troen, som det før var merkelig stille om. De lærer at vi ikke blir rettferdig-gjort ved gjerninger alene, men knytter troen og gjerningene sammen og sier at vi blir rettferdiggjort ved tro og gjerninger. Denne lære er tåleligere enn den forrige og kan gi mer trøst enn deres gamle lære.

Da altså læren om troen, som bør være den gjæveste i kirken, har ligget nede og vært ukjent så lenge, like-som alle må innrømme at det har vært den dypeste taushet om trosrettferdigheten i prekenene, og at bare læren om gjerningene har funnes i menighetene, så har våre gitt menighetene denne påminnelsen om troen:

For det første, at våre gjerninger ikke kan forsones Gud eller fortjene syndsforlatelsen og nåden, men at vi bare får dette ved troen, når vi tror at vi blir tatt til nåde for Kristi skyld, han som er satt til eneste mellommann og forsoning, han som Faderen blir forsonet ved. Derfor, den som stoler på at han fortjener nåden ved gjerninger, han forkaster Kristi fortjeneste og nåde og søker en vei til Gud uten Kristus, ved menneskelige krefter, enda Kristus har sagt om seg selv: “Jeg er veien, sannheten og livet” (Joh 14,6).

Denne læren om troen blir fremstilt alle steder hos Paulus, Ef 2,8: "For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave."

Og for at ingen skal krangle om at vi finner på en ny tolkning av Paulus, så har hele denne saken fedrenes vitnesbyrd for seg. For Augustin hevder i mange bøker nåden og trosrettferdigheten mot gjerningsfortje-nestene. Og noe liknende lærer Ambrosius i *De vocatione gentium* og andre steder. Slik sier han nemlig i *De vocatione gentium*: "Gjenløsningen ved Kristi blod ville bli verdiløs, og de menneskelige gjerningers forrang ville ikke vike for Guds miskunn, dersom rettferdiggjørelsen, som skjer ved nåden, skulle komme av gjerninger som gikk foran, så at den ikke var en gave fra giveren, men arbeiderens lønn."

Men selv om denne læren blir foraktet av de uerfarne, så får likevel de fromme og engstede samvittigheter kjenne at den bringer særskilt mye trøst, for samvittighetene kan ikke beroliges ved noen gjerninger i det hele tatt, men bare ved troen, når de med visshet holder fast på at de for Kristi skyld har en forsonet Gud, således som Paulus lærer, Rom 5,1: "Da vi altså er blitt rettferdige ved tro, har vi fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus." Hele denne læren må føres tilbake til den nevnte kamp i den forskrekkede samvittighet, og den kan ikke forstås uten denne kamp. Derfor dømmer de uerfarne og verdslige mennesker ille om den, de som tøver om at den kristne rettferdighet ikke er annet enn den borgerlige eller filosofiske rettferdighet.

Tidligere ble samvittighetene plaget med læren om gjerningene, noen trøst av evangeliet fikk de ikke høre. Samvittigheten drev noen ut i ødemarken eller inn i klostrene, idet de håpet å skulle fortjene nåden ved munkeliv. Andre tenkte ut andre gjerninger for å fortjene nåden og gjøre fyllest for syndene. Derfor ble det svært nødvendig å fremstille og fornye denne læren om troen på Kristus, så de engstede samvittig-heter ikke skulle mangle trøst, men vite at nåden og syndsforlatelsen blir grepet ved troen på Kristus.

Dessuten blir menneskene påmint om at ordet "tro" her ikke bare betyr en historisk kunnskap, slik som den også finnes hos de ugudelige og hos djevelen, men det betyr den tro som ikke bare tror historien, men også historiens virkning, nemlig denne artikkelen: syndenes forlatelse, det vil si at vi ved Kristus har nåde, rettferdighet og syndenes forlatelse.

Den som nå vet at han ved Kristus har en nådig Far, han kjenner i sannhet Gud, han vet at Gud har omsorg for ham, han kaller på ham og er, kort sagt, ikke uten Gud, slik som hedningene. For djevelen og de ugudelige kan ikke tro denne artikkelen: syndenes forlatelse. Derfor hater de Gud som en fiende, kaller ikke på ham, venter seg ikke noe godt fra ham. Også Augustin minner sin leser på denne måten om ordet "tro" og lærer at i skriftene blir det ikke forstått som en kunnskap slik som den finnes hos ugudelige, men som tillit, som trøster og reiser opp forskrekkede sjeler.

Ellers lærer våre at det er nødvendig å gjøre gode gjerninger, ikke for at vi skal stole på at vi fortjener nåden ved dem, men for Guds viljes skyld. Bare ved troen gripes syndsforlatelsen og nåden. Og fordi Den hellige ånd blir mottatt ved troen, blir hjertene nå fornyet og får et nytt sinn, slik at de kan bære fram gode gjerninger. Så sier nemlig Ambrosius: "Troen er mor til den gode vilje og den rettferdige handling." For uten Den hellige ånd er de menneskelige krefter fulle av ugudelige lyster og for svake til at de kan virke gode gjerninger overfor Gud. I tillegg til dette kommer at de er i djevelens makt, han som driver menneskene til alle slags synder, til ugudelige meninger, til åpenbare forbrytelser, slik som man kan se det hos filosofene, som selv om de prøvde å leve sømmelig, likevel ikke kunne få det til, men ble utskjemt av mange åpenbare synder. Slik er menneskets svakhet, når det er uten tro og uten Den hellige ånd og bare styrer seg selv ved menneskelige krefter.

Av dette viser det seg lett at man ikke bør beskyldes denne læren for at den forbyr gode gjerninger, men at den mye heller må få lovord for at den viser hvordan vi kan gjøre gode gjerninger. For uten tro kan menneskenaturen ikke på noen måte gjøre de gjerninger som det første og det andre bud krever. Uten tro kaller en ikke på Gud, venter ikke noe godt av Gud, tåler ikke korset, men søker menneskelig hjelp og stoler på menneskelig støtte. Således hersker alle lyster og menneskelige påfunn i hjertet når troen og tilliten til Gud er borte. Derfor sier også Kristus: "For uten meg kan dere ingen ting gjøre" (Joh 15,5).

Og kirken synger:

Uten ditt navn
er det intet i mennesket,
intet som er uten skyld.

XXI. Om helgendyrkelsen

Om helgendyrkelsen lærer de at man kan holde fram minnet om de hellige, for at vi skal etterlikne deres tro og deres gode gjerninger, hver etter sitt kall, slik som keiseren kan etterlikne David i å føre krig for å drive tyrkerne bort fra fedrelandet. For de er begge konger. Men Skriften lærer ikke å påkalle de hellige eller å be om hjelp fra de hellige, for den holder fram Kristus alene som mellommann, forsoningsmiddel, yppersteprest og talsmann for oss. Ham bør vi kalle på, og han har lovet at han vil høre våre bønner, og denne dyrkelse har han stort behag i, at man kaller på ham i all nød. 1 Joh 2,1: "Men om noen synder, har vi en talsmann hos Far, Jesus Kristus, Den rettferdige."

Dette er omtrent summen av vår lære. Av dette kan man se at det ikke er noe i den som avviker fra skriftene eller fra den alminnelige kirke eller fra romerkirken, slik som vi kjenner den fra kirkefedrene. Og da det har seg slik, dømmer de ublidt som krever at våre skal regnes for vranglærere. Men uenigheten gjelder visse misbruk, som uten noen sikker autoritet har sneket seg inn i kirkene. Og dersom det skulle være noen uenighet i disse ting, ville det sømme seg for biskopene å vise den mildhet at de på grunn av den bekjennelse som vi nettopp har lagt fram, ville tåle våre. For ikke engang kirkelovene er så strenge at de krever at det alle steder skal være de samme kirkeskikker, og det har da heller aldri vært ensartede kirkeskikker i alle kirkene. Likevel blir de gamle kirkeskikkene for en stor del nøye opprettholdt hos oss. Det er nemlig en falsk beskyldning at det blir gjort ende på alle seremonier, alle gamle ordninger, i våre menigheter. Men det har vært et offentlig klagemål at det hang visse misbruk fast ved de vanlige kirkeskikkene. Fordi disse ikke kunne godkjennes med god samvittighet, er de for en del blitt rettet på.

Artikler som behandler de avskaffede misbruk

Våre menigheter avviker ikke i noen trosartikkel fra den katolske (universelle) kirke, men tar bare avstand fra noen få misbruk, som er nye, og som i strid med kirkelovenes vilje er blitt antatt ved tidens fordervelse. Vi ber derfor om at Deres Keiserlige Majestet nådig vil høre både hva som er forandret, og hva grunnene har vært til at folket ikke blir tvunget til å opprettholde disse misbruk i strid med sin samvittighet. Deres Keiserlige Majestet må da ikke ha tiltro til disse som utbrer baktalelser i folket for å opptenne menneskers hat til våre lærere. På denne måte har de ved å oppegge gode menns sinn fra begynnelsen av gitt anledning til denne splittelsen, og på samme slutt må prøver de nå å øke uenigheten. For Deres Keiserlige Majestet vil utvilsomt bringe i erfaring at både vår lære og våre seremonier er av en bedre beskaffenhet enn urettferdige og ondsinnede mennesker vil ha det til. Sannheten får man da heller ikke tak i gjen-

nom folkesnakk eller fienders baktalelser. Det er jo lett å gjøre seg opp den mening at det ikke er noe som mer bidrar til å bevare kirkeskikkens verdighet og til å nære gudsfrykt og fromhet i folket enn at kirkeskikkene iakttas på rette måte i kirkene.

XXII. Om nattverden under begge skikkelser

I Herrens nattverd blir sakramentet meddelt lekfolket under begge skikkelser, for denne skikk har Herrens befaling for seg, Matt 26,27: "Drikk alle av det!" Her har Kristus med klare ord befalt om kalken at alle skal drikke av den.

Og for at ikke noen skal kunne gjøre den innvending at dette ord bare gjelder prestene, så anfører Paulus i brevet til korinterne (1 Kor 11,26) et eksempel som klart viser at hele menigheten har brukt begge skikkelser. Denne skikk holdt seg lenge i kirken. Man vet ikke når eller ved hvis autoritet den først er blitt forandret, selv om kardinal Cusanus forteller når dette er blitt stadfestet. Cyprian bevitner noen steder at blodet ble gitt folket. Det samme bevitner Hieronymus, som sier: "Prestene forvalter nattverden og utdeler Kristi blod til folket." Endog pave Gelasius forordnet at sakramentet ikke må deles (*distinct. 2. de consecratione, cap. Comperimus*). Det er bare en sedvane, som ikke engang er så gammel, som har forandret dette. Men det står fast at en sedvane som er innført mot Guds befaling, ikke bør godkjennes, som også kirkelovene bevitner (*distinct. 8. cap. Veritate*, og følgende). Men denne skikk er blitt antatt ikke bare i strid med Skriften, men også i strid med de gamle kirkelover og kirkens eksempel. Når derfor noen heller har villet bruke sakramentet under begge skikkelser, burde man ikke ha tvunget dem til å gjøre annerledes og krenke samvittigheten. Og da delingen av sakramentet ikke stemmer med Kristi innstiftelse, pleier man hos oss også sløyfe den prosesjon med sakramentet som hittil har vært alminnelig.

XXIII. Om prestenes ekteskap

Der har vært alminnelig klage over de presters eksempel som ikke levde avholdende. Av den grunn skal pave Pius ha sagt at der visstnok var årsak til å nekte prestene ekteskap, men likevel meget viktigere årsaker til å gi dem det tilbake. Platina skriver nemlig slik. Da nå altså prestene hos oss har villet unngå disse offentlige anstøt, har de giftet seg, og lærer at det er dem tillatt å inngå ekteskap. For det første fordi Paulus sier (1 Kor 7,2): "Men for å unngå hor skal hver mann ha sin kone". Likeså (1 Kor 7,9): "For det er bedre å gifte seg enn å brenne av begjær." For det annet sier Kristus: "Dette er noe ikke alle kan ta til seg" (Matt 19,11). Her lærer han at ikke alle mennesker er skikket for den ugifte stand, fordi Gud har skapt mennesket til å forplante seg, 1 Mos 1,28. Og det står ikke i menneskelig makt å forandre skapelsens orden, men det er en særlig gave og hjelp fra Gud. De som ikke er skikket for den ugifte stand, bør altså gifte seg, for Guds bud og Guds ordning kan ikke noen menneskelig lov og ikke noe løfte oppheve. Av disse grunner lærer prestene at det er dem tillatt å gifte seg.

Det kan også konstateres at prestene i den gamle kirke var gifte. For Paulus sier i 1 Tim 3,2 at til biskop bør velges en som er gift. Og i Tyskland ble prestene først for 400 år siden med makt tvunget til å leve i sølibat. Men de gjorde slik motstand mot det, at erkebispen av Mainz, som kunngjorde pavens befaling i denne sak, under et oppløp nær var blitt drept av de forbitrede prester. Og man gikk så usømmelig til verks i denne sak at man ikke bare for fremtiden forbød prestene å gifte seg, men man oppløste også de bestående ekteskap. Og dette er i strid med alle guddommelige og menneskelige lover, ja endog i strid med selve kirkelovene, som er gitt ikke bare av pavene, men av de mest ansette kirkemøter. Og da den menneskelige natur blir mer og mer skrøpelig etter hvert som verden eldes, så bør man nå dra omsorg for at ikke flere laster får snike seg inn i Tyskland.

Videre har Gud innstiftet ekteskapet til å være et middel mot den menneskelige svakhet. Selve kirkelovene sier at den gamle strenghet i de senere tider nå og da bør mildnes for den menneskelige skrøpeligheits skyld, og det var å ønske at dette måtte skje i denne sak. Det ser også ut til at kirkene en gang vil komme til å mangle prester hvis man nå lenger forbyr dem ekteskap.

Man har altså Guds befaling, man kjenner kirkens sedvane, man ser at det urene sølibat fører til mangfoldige anstøt, ekteskapsbrudd og andre forbrytelser, som fortjener en rettfærdig øvrighets straff. Men merkelig nok er der ingen sak hvor man øver større hårdhet enn i motstanden mot prestenes ekteskap. Gud befaler å holde ekteskapet i ære. I alle velordnede samfunn, selv hos hedningene, har lovene holdt det i høyeste akt og ære. Men nå blir selv prestene utsatt for dødsstraff bare av den grunn at de har inngått ekteskap. Paulus kaller den lære som forbyr ekteskap djevlesk, 1 Tim 4,1 ff. Det er lett å forstå nå for tiden, når ekteskapsforbudet blir hevdet med slike straffer.

Men ingen menneskelig lov kan oppheve Guds befaling, likesom heller ikke noe løfte kan oppheve Guds befaling. Derfor tilråder også Cyprian at de kvinner som ikke holder sitt kyskhet-sløfte, skal gifte seg. Hans ord er som følger, i første bok, ellefte brev: "Men dersom de ikke vil eller kan holde seg kyske, er det bedre at de gifter seg enn at de skal falle i ilden på grunn av sine lyster. I hvert fall må de ikke være til anstøt for brødrene eller søstrene."

XXIV. Om messen

Våre kirker blir med urette beskyldt for å ha avskaffet messen; for messen blir beholdt hos oss og forrettet med den største ærefrykt. Omtrent alle de vanlige kirkeskikker blir også beholdt, bortsett fra at man somme steder føyer inn tyske sanger mellom de latinske, – de er lagt til for å undervise folket. For å undervise de ukyndige er hovedformålet med kirkeskikkene. Og det er ikke bare Paulus som påbyr (1 Kor 14,2 f.) at man skal bruke et språk i menigheten som folk forstår, men det er også forordnet ved menneskelig lov. Folket venner seg til å bruke sakramentet i fellesskap, alle som er skikket til det, og dette øker også ærefrykten og andakten ved den offentlige gudstjeneste. For ingen får adgang uten å være prøvet på forhånd. Menneskene blir også påmint om sakramentets verdighet og rette bruk, og om hvor stor trøst det gir de engstede samvittigheter, for at de kan lære å sette sin lit til Gud og vente og begjære alt godt av ham. Denne dyrkelse behager Gud, og en slik bruk av sakramentet nærer det fromme sinnelag overfor Gud. Messen synes ikke å bli forrettet med større andakt hos våre motstandere enn hos oss.

Men det er kjent at alle rettsindige menn lenge har ført offentlig og høyrøstet klage over at man så skammelig har vanhelliget messen ved å forrette den for vinnings skyld. For det kan ikke holdes hemmelig hvor utbredt denne misbruk er i alle kirker, og hvem det er som feirer messe bare for lønn og betaling, og hvor mange som feirer den i strid med kirkelovenes forbud. Men Paulus truer alvorlig dem som behandler sakramentet uverdigg, når han sier i 1 Kor 11,27: "Den som spiser brødet eller drikker av Herrens beger på urett vis, gjør derfor urett mot Herrens kropp og blod." Da altså prestene hos oss er blitt foreholdt denne synd, er privatmessene opphørt hos oss, siden der nesten ikke ble holdt noen privat messe uten for betalingens skyld.

Bispene har heller ikke vært uvitende om disse misbruk, og hvis de hadde rettet på dem i tide, ville der nå vært mindre uenighet. Ved sin likegyldighet har de tidligere latt mange misgrep snike seg inn i kirken. Nå begynner de å klage over kirkens ulykker, men noe sent, siden denne uorden ikke har noen annen grunn enn nettopp disse misbruk, som var så påtagelige at de ikke lenger kunne tåles. Det har reist seg store uoverensstemmelser om messen og sakramentet. Kanskje får verden nå straff for den langvarige vanhelligelse av messen, som i så mange århundrer er blitt tålt i kirkene av dem som både burde og kunne ha brakt forbedring. For det står

skrevet i de ti bud (2 Mos 20,7): "Du skal ikke misbruke Herren din Guds navn, for Herren frikjenner ikke den som misbruker hans navn." Men fra verdens skapelse av synes ikke noe hellig å være blitt så misbrukt til vinning som messen.

Hertil kommer en mening som har øket privatmessene i det uendelige, – nemlig at Kristus ved sin lidelse bare har gjort fyllest for arvesynden, og at han har innstiftet messen for at den skulle være et offer for de daglige synder, både dødssyndene og de tilgivelige synder. Av dette oppsto den alminnelige mening at messen er en gjerning som utsletter levendes og dødes synder i og med at handlingen blir utført. Så reiste det seg en dispuTT om hvorvidt en messe som ble lest for flere, var likeverdig med en for hver enkelt. Denne diskusjon har resultert i den endeløse rekke av messer.

Angående disse meninger har våre lærere fremholdt at de avviker fra den Hellige Skrift og krenker den ære som tilkommer Kristi lidelse. For Kristi lidelse var et offer og en fyllestgjørelse ikke bare for arvesynden, men også for alle øvrige synder, som det står skrevet i Hebreerbrevet, 10,10: "I kraft av denne viljen er vi blitt helliget ved at Jesu Kristi kropp ble båret fram som offer én gang for alle." Videre 10,14: "For ved en eneste offergave har han for alltid gjort dem som helliges, fullkomne."

Skriften lærer videre at vi blir rettferdiggjort for Gud ved troen på Kristus, når vi tror at våre synder blir forlatt for Kristi skyld. Hvis nå messen utsletter levendes og dødes synder i kraft av selve handlingen, da oppnås rettferdiggjørelse ved messens verk, ikke ved troen. Men det tilsteder ikke Skriften.

Men Kristus byr å gjøre dette til minne om ham (Luk 22,19). Derfor er messen innstiftet, for at troen hos dem som bruker sakramentet, skal minnes hvilke velgjerninger den mottar ved Kristus, og så oppreise og trøste den engstede samvittighet. For dette er å minnes Kristus, å minnes hans velgjerninger og erkjenne at de virkelig blir oss til del. Det er ikke nok å minnes historien, det kan også jøder og ugudelige gjøre, men messen skal holdes for at sakramentet der skal bli meddelt dem som trenger trøst, som Ambrosius sier: "Fordi jeg alltid synder, må jeg alltid ta imot legemidlet."

Da nå messen er en slik meddelelse av sakramentet, holdes hos oss en felles messe hver helligdag, og også på andre dager, hvis noen vil nyte sakramentet, og da blir sakramentet meddelt dem som begjærer det. Denne skikk er heller ikke ny i kirken. For før Gregor nevner ikke de gamle noe om privat messe, men den felles messe taler de ofte om. Krysostomus sier: "Presten står hver dag for alteret og kaller noen til nattverden, men holder andre borte." Og det fremgår av de gamle kirkelover at en mann har forrettet messen, og av ham har de øvrige prester og diakoner mottatt Herrens legeme. Ordlyden i den nikenske kirkelov er nemlig som følger: "Diakonene skal ifølge sin orden etter prestene motta den hellige nattverd av bispen eller presten." Og Paulus påbyr i 1 Kor 11,33 om nattverden at man skal vente på hverandre, for at deltagelsen skal være felles.

Da altså messen, slik som vi feirer den, har kirkens eksempel for seg, ifølge Skriften og fedrene, stoler vi på at den ikke kan bli forkastet, så meget mer som de offentlige kirkeskikker for størstedelen blir overholdt etter skikk og bruk. Det er bare antallet av messer som er forskjellig, – det var på sin plass å begrense dette på grunn av de store og åpenbare misbruk. I gamle dager ble det nemlig ikke holdt daglig messe selv i de tallrikste menigheter, hvilket *Historia tripartita* bevitner i 9. bok, 38. kapittel: "Men i Aleksandria blir skriftene opplest hver onsdag og fredag, og lærerne utlegger dem, og alt blir forrettet så nær som den høytidelige offerhandling."

XXV. Om skriftemålet

Skriftemålet er ikke avskaffet i våre kirker. Man pleier jo ikke rekke Herrens legeme til andre enn dem som i forveien er blitt prøvet og avløst. Og folket blir omhyggelig undervist i å tro på avløsningen, som der inntil nå har vært stor taushet om. Man lærer menneskene at de skal akte avløsningen overmåte høyt, fordi den er Guds røst og tilsies etter Guds befaling. Nøklemakten blir holdt i ære, og man minner om hvilken stor trøst den bringer de forferdede samvittigheter. Videre at Gud krever tro, det vil si at vi skal tro på denne avløsning som er en røst som lyder fra himmelen, og at denne tro på Kristus virkelig oppnår og mottar syndenes forlatelse. Tidligere la man overdreven vekt på de fyllestgjørende ytelser, men troen, Kristi fortjenester og troens rettferdighet ble i det hele tatt ikke nevnt. Derfor er våre kirker på ingen måte å bebreide i dette stykke. For den ros må selv våre motstandere gi oss, at læren om boten omhyggelig er behandlet og brakt for dagen av våre lærere.

Men om skriftemålet lærer de at det ikke er nødvendig å regne opp sine synder, og at man ikke skal tynge samvittighetene med bekymring for å få regnet opp alle, for det er umulig å få med alle synder, som også salmen (19,13) vitner: "Hvem kjenner sine egne feiltrinn?" Videre Jeremias (17, 9): "Hjertet er mer svikefullt enn noe annet, det kan ikke helbredes." Hvis da ikke andre synder ble forlatt enn de som ble oppregnet, ville samvittighetene aldri få fred, for de fleste synder kan de verken se eller erindre. Gamle kirkelige forfattere mener også at oppregning ikke er nødvendig. I forordningene siteres nemlig Krysostomus, som sier: "Jeg forlanger ikke av deg at du skal angi deg selv for offentligheten eller anklage deg for andre, men jeg vil at du skal lyde profeten, når han sier: "Legg din vei i Herrens hånd!" (Salme 37,5). Bekjenn derfor med bønn dine synder for Gud, som er den rette dommer. Bekjenn dine synder, ikke med tungen, men med din samvittighets minne" osv. Og forklaringen om boten (distinct. 5. cap. Consideret) innrømmer at skriftemålet bare er en menneskelig ordning. Likevel blir skriftemålet beholdt hos oss, både på grunn av den store velgjerning avløsningen er, og på grunn av annen nytte for samvittighetene.

XXVI. Om forskjell på mat

Det har vært en alminnelig oppfatning ikke bare blant menigmann, men også blant kirkens lærere, at det å gjøre forskjell på mat og å overholde lignende menneskelige overleveringer, var nyttig til å fortjene nåden og gjøre fyllest for syndene. Hele verden har delt denne oppfatning. Det fremgår av at der daglig ble innført nye seremonier, nye ordener, nye faster. Og i Guds hus krevde lærerne disse gjerninger som en nødvendig gudsdyrkelse for å fortjene nåden, og skremte samvittighetene storlig hvis de forsømte noe av dette. Denne tro på overleveringer har avstedkommet store skader i kirken.

For det første er læren om nåden og om rettferdigheten av troen blitt stilt i skyggen, og den er dog den viktigste del av evangeliet. Den bør innta den høyeste og mest fremtredende plass i kirken, for at Kristi fortjeneste kan bli rett erkjent, og for at troen, det vil si troen på at syndene forlates for Kristi skyld, må verdsettes meget høyere enn gjerningene. Derfor legger også Paulus stor vekt på dette sted. Han setter loven og de menneskelige overleveringer til side, for å vise at den kristne rettferdighet er noe ganske annet enn den slags gjerninger; den er nemlig troen, altså tro på at syndene forlates uforskyldt for Kristi skyld. Men denne lære hos Paulus er nesten blitt helt undertrykket av tradisjonen, som har fremkalt den oppfatning at man må fortjene nåden og rettferdigheten ved å gjøre forskjell på mat og ved lignende skikker.

For det annet har disse overleveringer stilt Guds bud i skyggen, fordi overleveringene langt ble foretrukket for Guds bud. Man mente at hele kristendommen besto i å iaktta bestemte helligdager, former, faster og drakter. Overholdelsen av slike ting fikk det ærefulle navn åndelig liv og

fullkomment liv. Men Guds bud til enhver i sitt kall ble samtidig ikke regnet for å være noe. At en husfar oppdro egne barn og at moren fødte dem, at en fyrste styrte sitt land, det betraktet man som verdslige og ufullkomne gjerninger, som var meget ringere enn de andre, strålende skikker. Og denne villfarelse var til stor lidelse for de fromme samvittigheter, som sørget over å være bundet til en ufullkommen livsform, i ekteskap, i øvrighets-embeter og andre borgerlige stillinger, mens de beundret munkene og lignende folk, fordi de hadde den uriktige oppfatning at Gud hadde mer velbehag i deres skikker. Når det gjaldt boten ble troen overhodet ikke nevnt, man framstillet bare disse fyllestgjørende gjerninger. Hele boten, mente man, besto i dem.

For det tredje har disse overleveringer brakt samvittighetene i stor fare. For det er umulig å overholde alle overleveringer, og likevel trodde menneskene at disse former var nødvendig gudsyndelse. Gerson beretter at mange er falt i fortvilelse, og at noen endog har tatt sitt liv. For de følte at de ikke kunne tilfredsstille disse overleveringer, og samtidig hørte de aldri et trøstens ord om rettferdigheten av troen og om nåden. Vi ser hvordan summister og andre teologer samler overleveringer og søker en slags rimelighet, for å avlaste samvittighetene. Men de letter dem ikke tilstrekkelig, tvert imot legger de undertiden snarer for samvittighetene. Og i skoler og i prekener har man hatt det så travelt med å samle disse overlevninger at man ikke har hatt tid til å gå til Skriften og søke den lære som er nyttigere, nemlig om troen, om korset, om håpet, om de borgerlige tings verdighet, og om trøsten for samvittighetene når de er i harde fristelser. Derfor har Gerson og andre teologer klaget alvorlig over disse stridigheter om overleveringene, som hindret dem i å kunne beskjefte seg med en bedre slags lære. Augustin forbyr å tyngre samvittighetene med den slags skikker, og i kloke ordelag pålegger han Januarius å huske at slike skikker er likegyldige. Slik sier han det.

Derfor bør man ikke se det slik at våre lærere har tatt opp denne sak uten grunn eller av hat til biskopene, som noen med urette mistenker dem for. Det var i høy grad nødvendig å advare kirkene angående disse villfarelser, som har sin rot i misforståtte overleveringer. For evangeliet forplikter oss til å innskjerpe menighetene læren om nåden og troens rettferdighet, som ikke kan forstås hvis menneskene tror at de fortjener nåden ved selvvalgte skikker.

Derfor lærer de at vi ikke kan fortjene nåden eller bli rettferdiggjort ved å holde menneskelige påbud. Derfor må man heller ikke mene at denslags skikker er en nødvendig gudsyndelse. De belegger det med vitnesbyrd fra Skriften. I Matt 15,3–9 unnskylder Kristus apostlene, da de ikke hadde overholdt en sedvane. Det gjaldt ikke noe utillatelig, men en mellomting, beslektet med de renselser som er befalt i loven. Han sier i vers 9: "Forgjeves dyrker de meg, for det de lærer, er menneskebud." Han krever altså ikke noen unyttig dyrkelse. Og like etter (vers 11) tilføyer han: "Men det som går ut av munnen, det gjør mennesket urent." Videre Rom 14,17: "For Guds rike består ikke i mat og drikke." Kol 2,16. 20–21: "La da ingen dømme dere når det gjelder mat og drikke, høytider, nymånedag eller sabbat." Og videre: "Når dere med Kristus døde bort fra grunnkreftene i verden, hvordan kan dere da leve som i verden og rette dere etter slike bud som «ta ikke», «smak ikke», «rør ikke»?" I Apg 15,10 f. sier Peter: "Hvorfor utfordrer dere da Gud og legger på disiplenes nakke et åk som verken våre fedre eller vi har maktet å bære? Nei, vi tror at vi blir frelst av Herren Jesu nåde, vi på samme måte som de." Her forbyr Peter å tyngre samvittighetene med flere skikker, enten de nå er fra Moses eller andre. Og i 1 Tim 4,1–3 kalles forbudet mot mat en djevelens lære, fordi det strider mot evangeliet å innstifte eller utføre slike gjerninger, enten det er for å fortjene nåden ved dem, eller fordi kristendommen ikke skulle kunne stå uten slik dyrkelse.

Her bebreider våre motstandere oss at vi likesom Jovinian forbyr å tukte og døde kjødet. Men av våre folks skrifter fremgår noe annet. For de har alltid lært om korset, – at det sømmer seg for

de kristne å tåle trengsler. Dette er den rette, alvorlige og oppriktige måte å avdø på, å bli øvet og korsfestet med Kristus ved mange slags trengsler.

Dessuten lærer de at enhver kristen skal øve seg og lære å beherske seg selv ved legemlig tukt eller legemlig øvelse og arbeide, for at ikke vellevnet eller dovenskap skal drive ham til synd; men ikke slik å forstå at vi skulle fortjene nåden eller gjøre fyllest for våre synder ved disse øvelser. Og denne legemlige tukt bør man alltid drive på med, ikke bare på enkelte og bestemte dager, som Kristus befaler, Luk 21,34: "Vær på vakt og la ikke hjertet bli sløvet av rangel og drikk" Likeså Matt 17,21: "Men dette slaget drives bare ut ved bønn og faste." Og Paulus sier i 1 Kor 9,27: "Nei, jeg kjemper mot meg selv og tvinger kroppen til å lystre." Her viser han tydelig at han tukter sitt legeme, ikke for å fortjene syndenes forlatelse ved denne disiplin, men for å ha et lydig legeme, skikket til åndelige ting og til pliktoppfyllenhet i hans kall. Derfor forkastes ikke selve fastene, men de overleveringer som foreskriver bestemte dager, og bestemte slags mat, og det med fare for samvittigheten, som om den slags gjerninger skulle være en nødvendig gudsdyrkelse.

Men de fleste overleveringer blir overholdt hos oss, de nemlig som bidrar til at alt går for seg i rett orden i kirken, som f.eks. ordningen av lesestykker i messen, og de viktigste helligdager. Men det blir samtidig gjort klart for folk at slik dyrkelse ikke gjør rettferdig for Gud, og at man ikke må regne det for synd å unnlate slike ting, hvis det kan gjøres uten anstøt. Denne frihet i de menneskelige skikker var ikke ukjent for lederne. For i Østen holdt de påske på en annen tid enn i Rom, og da romerne på grunn av denne ulikhet beskyldte de østerlandske for kirkelig brudd, ble det foreholdt dem av disse at slike skikker ikke behøver å være de samme overalt. Og Ireneus sier: "Uoverensstemmelsene med hensyn til fasten opphever ikke overensstemmelsen i troen," likesom også pave Gregor erklærer (i distinct. 12) at en slik uensartethet ikke krenker kirkens enhet. Og i "Historia tripartita", 9. bok, er der samlet mange eksempler på ulike skikker. Herfra hitsettes følgende: "Det var ikke apostlenes mening å fastsette regler om festdager, men å preke god livsvandel og fromhet."

XVII. Om munkeløftene

Det som læres hos oss om munkeløftene, vil man bedre forstå når man husker på hva slags tilstand det har vært i klostrene, og hvor meget det daglig har foregått i dem som strider mot kirkelovene. På Augustins tid var klostrene frie sammenslutninger. Da disiplinen senere forfalt, føyet man alle steder løftene til for å gjenopprette klostertukten, så det ble som et fengsel. Etter hvert tilføyet man mange andre forskrifter, utenom løftene. Og disse bånd ble lagt på mange før de hadde nådd den rette alder, i strid med kirkelovene.

Mange kom inn i denne livsform uten å vite hva de gjorde, for selv om de var gamle nok, mangelte de evne til å bedømme sine egne krefter. De som slik var blitt tatt til fange, ble tvunget til å bli, – også de som ved kirkelovenes dispensasjon hadde kunnet bli fri. Og dette hendte tilmed oftere i nonneklostrene enn i munkeklostrene, skjønt man burde ha vist større forståelse overfor det svake kjønn. Denne strenghet har opprørt mange rettsindige mennesker også før denne tid, for de så hvordan unge kvinner og menn ble satt i kloster bare for å bli underholdt. De så de ulykkelige følger av denne fremgangsmåte, hvilke anstøt den voldte, og hvilke snarer den la for samvittighetene. De led under at kirkelovenes autoritet ble så fullstendig oversett og foraktet i en så farlig sak. Til disse onder kom enda den opp-fatning av løftene, som man vet falt de forstandigste blant munkene hårdt for brystet i tidligere tider: Man lærte at løftene var likeverdige med dåpen, og at man ved denne livsform fortjente syndsforlatelse og rettferdiggjørelse for Gud. Ja, man la også til at munkelivet ikke bare fortjente rettferdighet for Gud, men det fortjente enda mere, fordi man ikke bare holdt budene, men også de evangeliske råd.

På denne måte forega man at munkeløftet var enda langt bedre enn dåpen, at munkelivet medførte større fortjenester enn øvrighetspersoners, presters og lignende menneskers liv, som dog tjener i sitt kall etter Guds bud uten selvlagede fromhetsøvelser. Ikke noe av dette kan nektes; det står i deres bøker.

Hvordan gikk det så siden med klostrene? Før i tiden var de skoler med undervisning i de Hellige Skrifter og andre vitenskaper, som er nyttige for kirken, og derfra tok man prester og bisper. Nå er det annerledes. Det er unødvendig å fortelle hva alle vet. Før kom de sammen for å lære. Nå later de som om det er innsatt en livsform ved hvilken man fortjener nåde og rettferdighet. De lærer tilmed at det er en fullkommenhetens stand, og setter den meget høyere enn alle andre livsformer, som dog er forordnet av Gud. Dette har vi anført uten noen hatefull overdrivelse, for at man bedre skal kunne forstå våre folks lære om denne sak.

For det første lærer de hos oss om dem som inngår ekteskap, at alle som ikke er skikket til å leve i sølibat, har lov til å gifte seg, for løfter kan ikke oppheve Guds ordning og befaling. Dette er Guds befaling (1 Kor 7,2): "Men for å unngå hor skal hver mann ha sin kone". Og ikke bare Guds befaling, men også hans skaperverk og ordning henviser dem som ikke er unntatt ved en særlig Guds gave til å gifte seg, etter dette ord: "Det er ikke godt for mennesket å være alene" (1 Mos 2,18). Den synder altså ikke som adlyder denne Guds befaling og ordning.

Hva kan der nå innvendes mot dette? En kan sette løftets forpliktelse så høyt han vil, han kan likevel ikke få det til at løftet skulle kunne oppheve Guds befaling. Kirkelovene lærer at i ethvert løfte er den høyeres rett unntatt. Så meget mindre teller da disse løfter mot Guds bud.

Og hvis løftenes forpliktelse ikke under noen omstendighet kunne forandres, så kunne heller ikke pavene dispensere fra dem. For et menneske har ikke lov til å oppheve en forpliktelse som likefrem er et guddommelig bud. Men det har vært klokt av pavene å hevde at man må vise rimelighet med hensyn til denne forpliktelse. Man leser jo ofte at de har fritatt fra løftene. Historien om aragonenes konge, som ble kalt tilbake fra klosteret, er velkjent, – og der er også eksempler fra vår egen tid.

Dernest, hvorfor overdriver våre motstandere løftets forpliktelse og virkning, mens de tier om løftets vesen, nemlig at det må gjelde ting som er mulige, at det må være frivillig, og avlagt etter egen tilskyndelse og beslutning? Men det er ikke ukjent i hvilken grad det står i menneskelig makt å bevare kyskheten. Og hvor mange avlegger løfter etter egen tilskyndelse og beslutning? Unge kvinner og menn blir overtalt til å avlegge løftet før de er i stand til å dømme om dette, iblant blir de tilmed tvunget til det. Det er derfor ikke rett å insistere på forpliktelsen. Alle må jo innrømme at det er i strid med løftets vesen at det blir avlagt uten egen tilskyndelse og beslutning.

De fleste kirkelover erklærer da løfter for ugyldige som er avlagt før det 15. år, fordi man før denne alder ikke er i stand til å treffe bestemmelser for hele livet. En annen kirkelov, som gjør en enda større innrømmelse til den menneskelige svakhet, forhøyer alderen med noen år, den forbyr nemlig å avlegge løfte før det 18. år. Men likegyldig hvilken vi følger, så har de fleste gyldig grunn til å forlate klostrene, for de fleste har avlagt løftet før denne alder.

Og til slutt, selv om man kunne klandre løftebruddet, så synes ikke uten videre derav å følge at slike personers ekteskap bør oppløses. Augustin mener at de ikke bør oppløses (27. spm., 1. kap. om ekteskapet). Og hans autoritet har stor vekt, selv om andre senere har ment noe annet.

Guds befaling om ekteskapet synes altså å løse de fleste fra løftene. Våre folk anfører likevel nok en grunn til at de er ugyldige: All gudsyndyrkelse som uten å være befalt av Gud er innstiftet og

valgt av mennesker i den hensikt å fortjene rettferdiggjørelse og nåde, er ugudelig, som også Kristus sier i Matt 15,9: "Forgjeves dyrker de meg, for det de lærer, er menneskebud." Og Paulus lærer alle steder at man ikke må søke rettferdighet ved våre forskrifter og skikker, som er uttenkt av mennesker, men den blir ved troen gitt til dem som tror at de blir tatt inn i Guds nåde for Kristi skyld.

Men munkene har vitterlig lært at religionsøvelsene gjør fyllest for syndene og fortjener nåde og rettferdig-gjørelse. Men hva er dette annet enn å forringe Kristi lære og underslå og nekte troens rettferdighet? Følgelig har disse vanlige løfter vært ugudelig gudsyndelse, og er derfor ugyldige. For et løfte som er ugudelig og avlagt mot Guds bud, gjelder ikke. Et løfte bør ikke binde en til synden, som kirkeloven sier.

Paulus sier i Gal 5,4: "Dere som vil bli rettferdige ved loven, er skilt fra Kristus; dere er falt ut av nåden." Altså gjelder det også om dem som vil bli rettferdiggjort ved løfter, at de skilles fra Kristus og faller ut av nåden. For de som takker løftene for rettferdiggjørelsen, takker sine egne gjerninger for det som egentlig hører Kristi lære til.

Men det står ikke til å nekte at munkene har lært at de blir rettferdiggjort og fortjener syndenes forlatelse ved sine løfter og skikker. Ja, de har funnet på enda mer urimelige ting, de sier at de kan låne andre sine gode gjerninger. Hvis noen ville legge dette fram på en hatefullest måte, hvor meget kunne han da ikke samle av slikt som munkene nå selv skammer seg over! Dertil har de innbilt folk at disse religionsøvelser er den kristne fullkommenhets stand. Er vel ikke dette å tilskrive gjerningene rettferdiggjørelse? Å fremstille for folket en bestemt gudsyndelse som er uttenkt av mennesker, uten Guds befaling, og lære at slik dyrkelse rettferdiggjør menneskene, det er ikke noe ringe anstøt i kirken. For rettferdigheten av troen, som først og fremst bør læres i kirken, stilles helt i skyggen når menneskenes øyne blir blendet av denne selsomme engledyrkelse, av denne påtatte fattigdom og ydmykhet og av sølibatet.

Dessuten blir Guds bud og den rette gudsyndelse fordunklet når folk hører at det bare er munkene som er i fullkommenhets stand. For den kristne fullkommenhet består i at vi alvorlig frykter Gud, og dertil setter all vår lit til ham, og at vi for Kristi skyld stoler på at vi har en forsonet Gud, ber til Gud og sikkert venter hans hjelp i alt det vi skal utrette etter vårt kall, samtidig som vi utad skal gjøre gode gjerninger og røkte vårt kall. I dette består den sanne fullkommenhet og den rette gudsyndelse. Den består ikke i sølibat eller i tigging eller i skitne klær. Men folk tilegner seg mange fordervelige meninger på grunn av disse falske lovprisninger av munkelivet. De hører at den ugifte stand blir rost over all måte, og lever derfor i ekteskap med krenket samvittighet. De hører at det bare er tiggerne som er fullkomne, det er derfor med krenket samvittighet de beholder sin eiendom og driver handel. De hører at det bare er et evangelisk råd at man ikke bør hevne seg, derfor er det noen som i det private liv ikke betenker seg på å ta hevn, for de har hørt at det bare er et råd, ikke et bud. Andre mener at alle øvrighetsembeter og borgerlige stillinger er uverdige for kristne.

Vi leser om eksempler på mennesker som har forlatt ekteskap og borgerlig stilling og gjemt seg i klostrene. Dette kaller de å trekke seg tilbake fra verden og søke et liv som behager Gud mer. De skjønnte ikke at man skal tjene Gud etter de bud han selv har gitt, og ikke etter bud som er uttenkt av mennesker. En livsform som bygger på Guds bud, er god og fullkommen. Dette er det nødvendig å minne menneskene om.

Allerede tidligere har Gerson refset munkenes villfarelser med hensyn til fullkommenheten. Han bevitner at det på hans tid var en ny lære at munkelivet var fullkommenhets stand.

Løftene medfører altså alle disse ugudelige meninger: at de rettferdiggjør, at de utgjør den kristne fullkommenhet, at de er oppfyllelsen av rådene og budene, og at de gir et overskudd av gode gjerninger. Da alt dette er usant og ugrunnet, gjør det løftene ugyldige.

XXVIII. Om kirkemakten

Der har tidligere vært store stridigheter om bispenes myndighet, – og i stridens løp har noen på en høyst upassende måte blandet sammen den geistlige og den verdslige makt. Denne forvirring har fremkalt de største kriger og sværeste uroligheter, for med nøklemakten bak seg har pavene ikke bare innstiftet nye skikker og tynget samvittighetene med unntagelsestilfelle og voldsomme bannlysninger, men har også tatt seg rett til å inn- og avsette denne verdens konger og ta riket fra keisere. Fromme og lærde menn har alt for lenge siden refset denne fremgangsmåte i kirken. For å belære samvittighetene er våre folk derfor nødt til å påvise forskjellen mellom den geistlige og den verdslige makt, og de lærer at begge etter Guds bud skal betraktes med hellig ærefrykt og holdes i akt og ære som Guds velgjerninger på jorden.

De lærer at nøklemakten eller bispemakten ifølge evangeliet er en myndighet eller fullmakt fra Gud til å forkynne evangeliet, forlate og fastholde synder og forvalte sakramentene. For Kristus sender apostlene ut med denne fullmakt (Joh 20,21 ff.): "Igjen sa Jesus til dem: "Fred være med dere! Som Far har sendt meg, sender jeg dere.» Så åndet han på dem og sa: "Ta imot Den hellige ånd. Dersom dere tilgir noen deres synder, da er de tilgitt. Dersom dere fastholder syndene for noen, er de fastholdt." Mark 16,15: "Gå ut i hele verden og forkynn evangeliet for alt som Gud har skapt!"

Utøvelsen av denne myndighet består bare i å lære og forkynne evangeliet og å meddele sakramentene, enten det er til mange eller få, etter som kallet er. For det er ikke legemlige, men evige ting som her meddeles, en evig rettferdighet, Den hellige ånd, et evig liv. Disse ting kan man ikke få uten at ord og sakramenter forvaltes, som Paulus sier i Rom 1,16: "For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror." Den geistlige makt meddeler evige goder, og gjør det bare ved å forvalte Ordet. Den kan da ikke være til hinder for det verdslige styre, like lite som sangkunsten er noen hindring for dette. For det verdslige styre beskjeftiger seg med helt andre ting enn evangeliet. Øvrigheten verger ikke sjelene, men legemene og de legemlige ting mot åpenbar urett, og holder menneskene i tømme ved sverdet og timelige straffer. Evangeliet verger sjelene mot ugudelige meninger, mot djevelen og den evige død.

Den kirkelige og den borgerlige myndighet må altså ikke blandes sammen. Den kirkelige har sin fullmakt til å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene. Den skal ikke gripe inn på andre områder, ikke inn- og avsette konger på jorden, ikke avskaffe øvrighetens lover, ikke avskaffe lovbefalt lydighet, ikke legge hindringer i veien for domfellelse i noen som helst borgerlige ordninger eller overenskomster og ikke foreskrive øvrigheten lover for statsforfatningen. Kristus sier i Joh 18,36: "Min kongsmakt er ikke av denne verden." Videre Luk 12,14: "Venn, hvem har satt meg til å dømme eller skifte mellom dere?" Og Paulus sier i Fil 3,20: "Men vi har vår borgerrett i himmelen." 2 Kor 10,4–5: "Våre våpen er ikke fra mennesker, men har sin kraft fra Gud og kan legge festninger i grus. Vi river ned tankebygninger og alt stort og stolt som reiser seg mot kunnskapen om Gud."

På denne måten skjelner våre folk mellom de to myndigheters plikter, og påbyr å holde i ære og anerkjenne begge som Guds gave og velgjerning. Hvis biskopene har verdslig makt, da har de ikke i egenskap av biskoper, etter evangeliet fullmakt, men etter menneskelig rett. Da er den gitt

dem av konger og keisere for å forvalte deres eiendom på verdslig vis. Men dette er en annen virksomhet enn evangeliets tjeneste.

Når det altså er spørsmål om bispenes embetsmyndighet, må man skjelne mellom den verdslige og den geistlige myndighet. Ifølge evangeliet, eller som det heter, etter guddommelig rett tilkommer det bispene bare en myndighet i egenskap av bisper, det vil si som slike som har fått seg betrodd forvaltningen av ord og sakramenter. Denne myndighet består i å forlate synder, undersøke læren, forkaste den lære som avviker fra evangeliet, utelukke de åpenbart ugudelige fra kirkens samfunn, – og dette ikke ved menneskelig makt, men ved Ordet. Menighetene må nødvendigvis og etter guddommelig rett vise dem lydighet i disse ting, etter Ordet (Luk 10,16): “Den som hører dere, hører meg.” Men når de lærer eller fastsetter noe som strider mot evangeliet, da har menighetene Guds befaling, som forbyr dem lydighet, Matt 7,15: “Ta dere i vare for de falske profetene!” Gal 1,8: “om en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi forkynnte dere, forbannet være han!” 2 Kor 13,8: “Vi makter ikke noe mot sannheten, bare for sannheten.” Videre: “den har jeg fått for å bygge opp, ikke for å rive ned” (vers 10). Det samme foreskriver også kirkelovene (2. p. 7. kap. “Sacerdotes” og kap. “Oves”). Og Augustin sier i sitt skrift mot Petilians brev: “Man skal heller ikke gi de katolske biskoper medhold hvis de farer vill i noe eller mener noe som strider mot Guds kanoniske skrifter.”

Hvis de har noen annen makt og myndighet til å dømme i visse saker, som ekteskap eller tiende osv., så har de denne myndighet etter menneskelig rett. Og hvis biskopene er forsømmelige, da blir fyrstene mot sin vilje nødt til å skifte rett mellom sine undersåtter for å bevare freden.

Videre diskuteres det om biskopene eller hyrdene har rett til å forordne kirkelige seremonier eller fastsette lover om mat, helligdager, grader blant kirkens tjenere eller ordener osv. De som tillegger bispene denne rett, anfører som vitnesbyrd Joh 16,12 f.: “Ennå har jeg mye å si dere, men dere kan ikke bære det nå. Men når sannhetens Ånd kommer, skal han veilede dere til hele sannheten.” De påberoper seg også apostlenes eksempel i Apg 15,20, hvor de ga påbud om å avholde seg fra blod og det som var kvalt. De anfører også sabbaten, som tilsynelatende i strid med de ti bud er blitt forandret til søndagen. Det er ikke noe eksempel de gjør så mye ut av som forandringen av sabbaten. Kirkens makt er stor, hevder de, når den har fritatt for ett av de ti bud.

Men om dette spørsmål lærer våre folk at bispene ikke har makt til å fastsette noe som strider mot evangeliet, som ovenfor påvist. Kirkelovene lærer det samme i 9. distinct. Det strider dessuten mot Skriften å fastsette vedtekter i den hensikt at man ved å overholde dem skal gjøre fyllest for sine synder eller fortjene nåde og rettferdighet. For den ære som tilkommer Kristi fortjeneste blir forringet når vi prøver å fortjene rettferdigheten ved slike skikker. Det er også åpenbart på grunn av denne innbildning at tradisjonene har økt nesten i det uendelige i kirken, mens læren om troen og om rettferdigheten av troen har vært undertrykt. For der ble stadig forordnet flere helligdager, påbudt flere faster, innført nye seremonier og nye helgendyrkelses fordi opphavsmennene til slike ting trodde at de skulle fortjene nåden gjennom disse gjerninger. På den måten økte tidligere botslovenes antall, som vi ennå ser spor etter i de fyllestgjørende ytelser.

Videre handler opphavsmennene til slike tradisjoner i strid med Guds befaling når de finner synden i bestemte sorter mat, i dager og lignende ting. Dermed tvinger de kirken til å trelle under loven, som om de kristne måtte ha en gudsyndelse som f.eks. den levittiske for å fortjene rettferdiggjørelsen, og som Gud måtte ha pålagt apostlene og bispene å ordne. Det er noen som uttrykker seg på den måten, og pavene synes delvis å være blitt villedet ved Moselovens eksempel. For herfra skriver seg disse anstøt at det skulle være dødssynd å arbeide med hendene på helligdager, selv når det ikke er til forargelse for andre, at det skulle være dødssynd å forsømme tidebønnene, at bestemte sorter mat tynger samvittigheten, at faster er gjerninger som for-

soner Gud, at synd som er begått i et tilfelle der det ifølge kirkeretten er forbeholdt de høyere kirkelige instanser å meddele absolusjon, ikke kan tilgis uten dens autoritet som har innført forbehold, og det til tross for at kirkelovene selv på dette punkt ikke taler om at forbeholdet gjelder behandlingen av skyldspørsmålet, men bare om forbehold i utmålingen av kirkestraffen.

Hvordan kan biskopene ha rett til å pålegge kirken disse vedtekter som bare legger snarer for samvittighetene? For Peter forbyr i Apg 15,10 å legge åk på disiplene, og Paulus sier i 2 Kor 13,10 at det er gitt dem makt til å bygge opp, ikke til å bryte ned. Hvorfor skal de da øke syndene ved slike vedtekter? Det er jo skriftsteder som klart forbyr å fastsette slike vedtekter for å fortjene nåden ved dem, eller som om de var nødvendige til frelse. Paulus sier i Kol 2, 16. 20 ff.: "La da ingen dømmе dere når det gjelder mat og drikke, høytider, nymånedag eller sabbat." Videre: "Når dere med Kristus døde bort fra grunnkreftene i verden, hvordan kan dere da leve som i verden og rette dere etter slike bud som «ta ikke», «smak ikke», «rør ikke»? De gjelder jo ting som er ment til å brukes og forgå. Alt dette er bare menneskers bud og lærdommer. Slikt har riktig nok ord på seg for å være visdom." Paulus forbyr også lydelig overleveringer i brevet til Titus, 1,14: "De må ikke holde seg til jødiske myter og bud, gitt av mennesker som har vendt seg bort fra sannheten."

Og Kristus sier i Matt 15,14 og 13 om dem som pukker på tradisjonene: "Bry dere ikke om dem! De er blinde veiledere for blinde." Og han forkaster slik gudsdyrkelse: "Enhver plante som ikke min himmelske Far har plantet, skal rykkes opp med rot." Hvis biskopene har rett til å tyngte menighetene med en uendelighet av overleveringer og å legge snarer for samvittighetene, hvorfor forbyr da Skriften så ofte å fastsette og adlyde vedtektene? Hvorfor kaller den dem en djevlelens lære? (1 Tim 4,1). Har vel Den hellige ånd gitt disse advarsler forgieves?

Fasit blir altså at når de ordninger som er innført fordi de skulle være nødvendige eller i den hensikt å fortjene nåden, strider mot evangeliet, så har ingen biskop lov til å innføre og håndheve slike ordninger. Det er meget mer nødvendig å fastholde læren om den kristelige frihet i menighetene, at det ikke er nødvendig til rettferdiggjørelse å trelle under loven, som det står skrevet i Gal 5,1: "Stå derfor fast og la dere ikke tvinge inn under slaveåket igjen." Det som er nødvendig, er å holde fast på hovedstykket i evangeliet, at vi får nåde uforskyldt ved troen på Kristus, og ikke ved bestemte skikker eller ved en gudsdyrkelse som er innført av mennesker.

Hva skal man da mene om søndagen og lignende kirkelige skikker? Til dette svarer våre lærere, at det tilkommer bispene og prestene å treffe ordninger, for at tingene kan gå ordentlig for seg i kirken, ikke for at vi ved disse ordninger skal fortjene nåden eller gjøre fyllest for våre synder. Heller ikke skal samvittighetene bindes til å betrakte dem som nødvendig gudsdyrkelse, og anse det for synd å overtre dem, selv uten forargelse for andre. Paulus forordner således i 1 Kor 11,5–6 at kvinnene skal dekke sitt hode i forsamlingen, og i 1 Kor 14,30 at de som utlegger Skriften i kirken, skal høres i tur og orden.

Slike ordninger sømmer det seg for menighetene å overholde for kjærlighetens og fredens skyld, for at ikke den ene skal forarge den annen, og for at alt skal gå for seg i orden og uten uro i menighetene (1 Kor 14,40 og Fil 2,14). Men det skal gjøres slik at ikke samvittighetene blir plaget med å anse dem for ting som er nødvendige til frelse, og holde det for synd å bryte dem, også uten anstøt. Ingen vil jo si at en kvinne synder om hun viser seg offentlig med utildekket hode, hvis det ikke støter noen.

Slik er det også med overholdelsen av søndagen, påsken, pinsen og andre helligdager og ordninger. For hvis noen tror det er ved kirkens autoritet den pliktmessige helligholdelse av søndagen istedenfor sabbaten er blitt innført, tar de storlig feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. Etterat evangeliet er åpenbaret, kan vi se bort fra alle mosaiske seremonier. Men for at

folket skulle vite når det var samling, måtte man ha en bestemt dag, og til det har kirken forordnet søndagen. Den synes også å være blitt foretrukket av den grunn at menneskene skulle ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at det ikke er nødvendig å helligholde verken sabbaten eller noen annen dag.

Der har vært holdt uhyrlige diskusjoner om forandring av loven, om den nye lovs skikker, og om forandringer av sabbaten. Hele denne diskusjon kommer av den feilaktige forestilling at man må ha en gudsdyrkelse som den levittiske i kirken, og at Kristus har overdradd til apostlene og bispene å utarbeide nye skikker, som så skulle være nødvendige til salighet. Disse villfarelser har sneket seg inn i kirken fordi rettferdigheten ved troen ikke ble klart nok forkynt. Noen innrømmer at helligholdelsen av søndagen ikke er noen guddommelig lov, men dog nesten som en slik lov, og foreskriver i hvilken utstrekning det er tillatt å arbeide på helligdagene. Hva er slike diskusjoner annet enn snarer for samvittighetene? Og selv om man prøver å lempe på overleveringene, kan man ikke komme til noen virkelig rimelighet så lenge man fastholder at slike ting er nødvendige. Og denne mening må nødvendigvis holde seg overalt hvor man ikke kjenner rettferdigheten av troen og den kristelige frihet.

Apostlene befalte avhold fra blodmat osv. (Apg 15,20). Hvem overholder det lenger? Og de som ikke overholder det, synder likevel ikke. For selv ikke apostlene ville tyngte samvittighetene med et slikt påbud. De ga det bare for en tid, for å forebygge anstøt. For det er evangeliets blivende vilje man må gi akt på i påbudet. Det er neppe noen av kirkelovene som blir nøyaktig overholdt. Og hver dag går mange av dem av bruk, selv hos dem som ivrigst forsvarer overleveringene. Man kan heller ikke gi samvittighetene råd og hjelp hvis man ikke anvender common sense og vet at man skal overholde bestemmelsene uten å tro at de er nødvendige, og at samvittighetene ikke blir krenket om overleveringene går av bruk.

Det ville være en lett sak for bispene å beholde den lydighet som tilkommer dem, dersom de ikke insisterer på overleveringer som man ikke kan overholde med god samvittighet. Nå påbyr de sølibat, og godtar ikke noen uten at han sverger ikke å ville forkynne evangeliets rene lære. Våre menigheter ber ikke om at bispene skal skape enighet ved å ofre sin verdighet. Skjønt det ville jo sømme seg for gode hyrder. De ber bare om at de skal ta bort igjen de urettferdige byrder, som er nye av opprinnelse og er blitt pålagt mot den katolske (universelle) kirkes sedvane. Enkelte bestemmelser har kanskje fra begynnelsen av hatt rimelige grunner, men de tilsvarer ikke derfor alle senere tider. Noen av dem må altså være blitt antatt ved en villfarelse. Det ville derfor nå sømme seg for biskopenes mildhet å lempe på dem, for en slik forandring rokker ikke ved kirkens enhet. Mange slike menneskelige tradisjoner er blitt forandret i tidens løp, som kirkelovene selv viser. Hvis vi ikke kan oppnå å få avskaffet forskrifter som likevel ikke kan overholdes uten synd, så får vi følge den apostoliske regel i Apg 5,29 som byr å adlyde Gud mer enn mennesker.

Peter forbyr bispene å herske og regjere over menighetene (1 Pet 5,3). Nå gjelder det jo ikke å berøve bispene deres myndighet. Man ber bare om dette ene, at de vil tillate at evangeliet blir lært rent, og at de vil lette på noen få påbud som ikke kan overholdes uten synd. Men hvis de ikke viser ettergivenhet, så får de selv se til hvordan de skal avlegge Gud regnskap for at de ved sitt stivsinn forårsaker kirkens splittelse.

5 Luthers lille katekisme

Luthers fortale til Katekismen er ikke tatt med, heller ikke de to tillegg – Bønneboken og Hus-tavlen. Vi viser til Sigurd Normanns eller Arve Brunvolls utgaver av Bekjennelsesskriftene.

1. De ti bud

Første budet

Du skal ikke ha andre guder enn meg.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud over alle ting og lite fullt og fast på ham.

Andre budet

Du skal ikke misbruke Guds navn.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke bruker hans navn til å banne og sverge, men kaller på Gud i all nød, ber, lover og takker.

Tredje budet

Du skal holde hviledagen hellig.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke forsømmer samlingen om Guds ord, men holder Ordet hellig, gjerne hører og lærer det.

Fjerde budet

Du skal hedre far og mor, så det går deg godt og du får leve lenge i landet.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke setter oss opp mot foreldrene våre eller andre som Gud har satt over oss, men viser dem ære, elsker og lyder dem.

Femte budet

Du skal ikke slå i hjel.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke skader vår neste på hans legeme eller gjør ham noe ondt, men hjelper ham når han er i nød.

Sjette budet

Du skal ikke bryte ekteskapet.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi lever et rent liv i tanker, ord og gjerninger. Ektefolk skal elske og ære hverandre.

Sjuende budet

Du skal ikke stjele.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke tar penger eller gods fra vår neste eller narrer noe fra ham, men hjelper ham til å berge sin eiendom og bedre sine kår.

Åttende budet

Du skal ikke lyve.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke lyver på vår neste, ikke sviker ham eller taler ondt om ham, men unnskylder ham, taler vel om ham og tar alt i beste mening.

Niende budet

Du skal ikke begjære din nestes eiendom.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke med list trakter etter vår nestes arv eller eiendom eller prøver å ta noe fra ham med knep, men hjelper ham så han får ha sitt i fred.

Tiende budet

Du skal ikke begjære din nestes ektemake eller hans arbeidsfolk eller noe som hører din neste til.

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke lokker eller truer fra vår neste hans ektemake eller noen som arbeider hos ham, men minner alle om å være trofaste og gjøre sin plikt.

Hva er summen av budene?

"Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv." (Matt 22,37–39)

Hva sier Gud om sine bud?

Jeg, Herren din Gud, er en hellig Gud, som hjemsøker synden inntil tredje og fjerde ættledd hos dem som hater meg, men gjør miskunn i tusen ledd mot dem som elsker meg og holder mine bud.

Det er: Gud truer med å straffe alle dem som bryter disse bud. Derfor skal vi frykte for hans vrede og ikke gjøre imot disse bud. Men han lover nåde og alt godt til dem som holder disse bud. Derfor skal vi også elske ham og sette vår lit til ham og gjerne gjøre etter hans bud.

2. Troen

Første artikkelen - Om skapelsen

Jeg tror på Gud Fader, den allmektige, himmelens og jordens skaper.

Det er: Jeg tror at Gud har skapt meg og alle skapninger. Han har gitt meg legeme og sjel, forstand og alle sanser. Han holder alt dette ved lag og gir meg hver dag det jeg trenger for å leve. Jeg tror også at han verner meg mot alle farer og vokter meg mot alt ondt. Dette gjør han av bare nåde og faderlig godhet, uten at jeg har fortjent det. For alt dette skylder jeg å takke og love ham, tjene og lyde ham.

Andre artikkelen - Om frelsen

Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til dødsriket, stod opp fra de døde tredje dag, fór opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.

Det er: Jeg tror at Jesus Kristus er sann Gud, født av Faderen fra evighet, og sant menneske, født av jomfru Maria. Han er min Herre, som har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske, kjøpt meg fri og frelst meg fra alle synder, fra dødens og djevelens makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige, dyre blod og sin uskyldige lidelse og død. Dette har han gjort for at jeg skal være hans egen, leve under ham i hans rike og tjene ham i evig rettferd, uskyld og salighet, liksom han har stått opp fra de døde, lever og regjerer i evighet.

Tredje artikkelen - Om helliggjørelsen

Jeg tror på Den hellige ånd, en hellig, allmen kirke, de helliges samfunn, syndenes forlatelse, legemets oppstandelse og det evige liv.

Det er: Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham. Men Den hellige ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg, helliggjort meg

og holdt meg fast i den sanne tro. På samme måte kaller, opplyser og helliggjør han hele den kristne kirke på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den felles kristne tro. I denne kristne kirke tilgir han daglig meg og alle troende alle synder. På den ytterste dag skal han vekke opp meg og alle døde og gi meg og alle troende i Kristus et evig liv.

3. Herrens bønn

Vår Far i himmelen!

Det er: Gud innbyr oss her kjærlig til å tro at han er vår rette far og vi hans rette barn, så vi trygt og med full tillit kan be til ham, slik som gode barn ber sine kjære foreldre om noe.

Første bønningen

La navnet ditt helliges.

Det er: Guds navn er hellig, og vi ber her at det må bli stort og hellig blant oss. Det skjer når Guds ord blir lært klart og rent, og når vi ærer Guds navn i ord og gjerning og ikke søker ære for oss selv.

Andre bønningen

La riket ditt komme

Det er: Vi ber her at Gud vil la sitt rike komme til oss og til alle folkeslag, så vi tror Guds ord og lever med ham både her i tiden og siden i evighet.

Tredje bønningen

La viljen din skje på jorden slik som i himmelen

Det er: Vi ber her at Gud må bøye vår egenvilje, så vi gjør hans vilje med glede og legger alt i vår himmelske Fars hånd. Og vi ber at Gud vil bryte alle onde planer og all ond vilje, så Guds gode vilje skjer på jorden som i himmelen.

Fjerde bønningen

Gi oss i dag vårt daglige brød.

Det er: Vi ber her at Gud hver dag må gi oss og alle det vi trenger, og lære oss å ta imot alt med takk. Med daglig brød mener vi slikt som mat og klær, hus og heim, arbeid og helse, gode naboer og trofaste venner, et godt styre, rett og fred på jorden.

Femte bønningen

og tilgi oss vår skyld, slik også vi tilgir våre skyldnere.

Det er: Vi ber her at Gud vil tilgi oss våre synder og ikke for deres skyld si nei til vår bønn. Vi er ikke verd å få noe av Gud, for vi synder daglig og fortjener straff. Derfor ber vi at han vil gi oss alt av nåde. Så vil også vi av hjertet tilgi alle som synder mot oss, og gjøre godt mot dem.

Sjette bønningen

Og la oss ikke komme i fristelse,

Det er: Vi ber her at Gud må verge oss og hjelpe oss, så ikke djevelen, verden og vårt eget kjød får lokke oss til vantro, fortvilelse og andre synder, men at vi må vinne seier og holde fast på seieren.

Sjuende bønningen

men frels oss fra det onde.

Det er: Vi ber her at vår Far i himmelen vil frelse oss fra alt ondt både på sjel og legeme, og når vår siste time kommer, gi oss å dø salig bort fra denne verden og i nåde ta oss til seg i himmelen.

For riket er ditt og makten og æren i evighet. Amen.

Det er: Jeg skal være viss på at min Far i himmelen hører denne bønnen. Han har selv lært oss å be slik og har lovt å høre oss. Amen betyr: ja, det skal skje.

4. Dåpssakramentet

1. Hva er dåpen?

Dåpen er ikke bare vann. Den er vann som er helliget ved Guds befaling og forent med Guds ord.

2. Hva er Guds ord og befaling om dåpen?

Vår Herre Jesus Kristus sier: "Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler! Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende" (Matt 28,18–20).

3. Hva gagn har vi av dåpen?

Dåpen virker syndenes forlatelse, frelser fra døden og djevelen, og gir evig salighet til alle som tror. Dette er Guds ord og løfte.

4. Hvordan lyder Guds ord?

Vår Herre Jesus Kristus sier: "Den som tror og blir døpt, skal bli frelst. Men den som ikke tror, skal bli fordømt" (Mark 16,16).

5. Hvordan kan vann gjøre så store ting?

Vann gjør det ikke, men Guds ord som er forent med vannet, og troen som liter trygt på dette ordet. Uten Guds ord er vannet bare vann og ingen dåp, men med Guds ord er det en dåp, et nådens bad til gjenfødelse ved Den hellige ånd.

6. Hvor står det skrevet?

Apostelen Paulus sier: "Han frelste oss ved badet som gjenföder og fornyer ved Den hellige ånd, som han så rikelig har øst ut over oss ved Jesus Kristus, vår frelser, så vi skulle bli rettfærdige ved hans nåde og bli arvinger til det evige liv, som er vårt håp. Dette er et troverdig ord" (Tit 3,5–8).

7. Hva betyr det å bli døpt med vann?

Det betyr at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dø med alle synder og onde lyster, og at et nytt menneske daglig skal stige fram og leve evig for Gud i rettfærd og renhet.

8. Hvor står dette skrevet?

Apostelen Paulus sier at ved dåpen ble vi begravd med Kristus, og så skal vi også leve et nytt liv med ham, slik som Kristus ble reist opp fra de døde (Rom 6,4).

5. Skriftemålet

1. Hva er skriftemål?

Til skriftemål hører to ting: for det første at vi bekjenner syndene våre, for det andre at vi tar imot avløsning eller tilsigelsen av syndenes forlatelse, i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

2. Hvem skal vi bekjenne syndene for?

For Gud skal vi bekjenne alt, også at vi ofte gjør synd som vi selv ikke merker. For presten eller en annen kristen bekjenner vi slikt som tynger samvittigheten og røver vår fred.

3. Hva gagn har vi av skriftemålet?

I skriftemålet får vi hjelp til å prøve oss selv, men fremfor alt får vi hjelp til å tro at Gud virkelig har tilgitt oss for Jesu skyld.

Det står skrevet: "Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og rensar oss for all urett" (1 Joh 1,9).

Og til disiplene sine har Jesus sagt: «Dersom dere tilgir noen syndene deres, da er de tilgitt. Dersom dere fastholder syndene for noen, er de fastholdt" (Joh 20,23).

6. Nattverdssakramentet

1. Hva er nattverden?

Nattverden er vår Herre Jesu Kristi legeme og blod, som han gir oss i brødet og vinen.

2. Hva sier Guds ord om dette?

"Vår Herre Jesus Kristus, i den natt da han ble forrådt, tok han et brød, takket og brøt det, ga sine disipler og sa: Ta dette og et det! Dette er mitt legeme, som gis for dere. Gjør dette til minne om meg!

Likeså tok han kalken etter måltidet, takket, ga dem og sa: Drikk alle av den! Denne kalk er den nye pakt i mitt blod som utgytes for dere til syndenes forlatelse. Gjør dette så ofte som dere drikker den, til minne om meg."

3. Hva får vi i nattverden?

Det ser vi av disse ordene: "Det gis for dere" og "det utgytes for dere til syndenes forlatelse". Med disse ordene får vi i sakramentet syndenes forlatelse, liv og salighet. For der hvor syndenes forlatelse er, der er også liv og salighet.

4. Hvordan kan det at vi eter og drikker virke så store ting?

Å ete og drikke gjør det ikke. Det som virker, er Jesu ord om sitt legeme og blod. Sammen med brødet og vinen er disse ordene hovedsaken i sakramentet.

5. Hvordan bruker vi nattverden rett?

Vi går til alters med det rette sinn når vi tror disse ordene: "Dette gis for dere" og "det utgytes for dere til syndenes forlatelse". Disse ordene krever hjerter som tror.